

**THE EFFECT OF TURKISH CARPETS ON THE EMERGENCE OF FRENCH
CARPET PRODUCTION: SAVONNERIE CARPETS**

The Turkish carpets that were exported to Europe throughout the history seem to have affected the Europeans to a great extent. The French got familiar with the Turkish carpets only after they were imported from Anatolia. Although the carpets had apparently been woven in France since the Crusades it cannot be known whether these woven products were for floor or for use as wall hangings. Upon having met with the Turkish carpets, the French liked them a lot and got willing to produce the similar types. They started to weave piled carpets using Turkish knots beginning from 17th century. They imitated the designs of Anatolian and other oriental carpets until the end of 17th century. However, they started producing designs in compliance with their own taste.

In this paper it is intended to review the developments resulting in the emergence of carpet weaving in France affected by the Anatolian carpets exported to Europe throughout the centuries. The paper also covers one of the important French carpets called Savonnerie. The discussions are supported by specific Savonnerie carpet samples.

Anabtar Keltmeler: Savonnerie Halıları, Fransız halı üretimi, Türk halıları
Key Words: Savonnerie carpets, French carpet production, Turkish carpets

GİRİŞ

Anadolu ve diğer Doğu halılarının Kuzey ve Batı Avrupa'ya ihracatına ait ilk bilgiler 11. yüzyıla ait olsa da bu halıların Avrupa'da yayılması ve Avrupalılara etkisi konusundaki kesin bilgilerin 1453 yılından sonraya rastladığı söylenebilir.¹ Osmanlı'dan Avrupa'ya ihraç edilen halı, çini ve benzeri ürünlerin Avrupa'da da üretilebilmesi için 16. yüzyıldan başlayarak Avrupa'nın çeşitli yerlerinde atölyeler kurulmuştur.²

Yüzyıllardır Avrupa'ya ihraç edilen Anadolu halıları Fransızları da etkilemiştir. Kaynakların ifadesine göre 16. yüzyılda Belçikalı Goblen desencisi Pieter Coecke van Aelst, Türk halılarını incelemek üzere İstanbul'a gelmiş, ayrıca 1553'teki bu seyahatinde Türklerin gelenekleri ve giysileri hakkında hazırladığı gravürleri "Ces Moeurs et Fachons de Faire de Turcs" adıyla Antwerp'te yayınlamıştır.³ 1553'te Fransa'da IV. Henry tahta geçince (1553–1610), ülkede endüstrinin gelişmesi için çalışmalar başlatmıştır. Bu dönemde Louvre'da Kral için mobilya, halı ve çeşitli sanat objeleri üreten bir atölye kurulmuştur.⁴ 17. yüzyılın başlarında Pierre Du Pont, Louvre Sarayı'nda halı üretimi için izin alarak çalışmalara başlamıştır. Atölyede doğu halılarının desenleri

kullanılarak Türk düğümü ile el halıları üretilmiştir.

Çeşitli kaynaklarda Pierre Du Pont'un, Louvre Sarayı'nda Savonnerie halı üretimine 1604 yılında başladığı belirtilmektedir. Bu kaynaklarda ayrıca Du Pont'un Fransa'da düğümlü halı üretimine başlayan ilk kişi olduğu kabul edilmektedir. Louvre'daki atölyenin kurulmasından çok kısa bir süre sonra atölyenin bir kısmı Savonnerie'ye taşınmıştır. İlk iki yöneticisi Pierre Du Pont ve Simon Lourdet atölyenin teknik, ekonomik ve insanî tüm problemleri ile ilgilenmiştir. Kuruculardan Pierre Du Pont atölyenin kuruluş amacını şu cümle ile özetlemiştir. "Bizim iki ana kuruluş amacımız vardır. Bunlardan biri dışarıdan aldığımız pahalı malların alımına son vermek diğeri de kimsesiz çocuklarla işsizlere iş olanağı sağlamaktır."⁵

Atölye, sabun fabrikasına taşınmadan önce kimsesiz çocuk ve yetişkinlerin barınabileceği bir yer haline getirilmiş, dokuma işleminde bu kişiler çalıştırılarak onlara maddi destek sağlanmıştır. Bu uygulama atölyede çalışacak kişi sorununu ortadan kaldırmıştır. Atölyede, çıraklık sistemi uygulanmış dokumaya yeni başlayan çocuklar sekiz yıl süreyle çırak statüsünde çalışmışlardır. 12 Yılın sonunda ise çalışmaya devam ettikleri takdirde çalışmalarının karşılığında

*Doç., D.E.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, Gündoğdu Sok. No:4, Narlıdere-İzmir,

** Sanatta Yeterlik Öğrencisi, D.E.Ü.Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Gündoğdu Sok. No:4, Narlıdere-İzmir,

¹ Mary Schoeser; World Textiles, London 2003, s.116

² Günsel Renda; "Avrupa Sanatında Türk Modası", Sanat Üzerine, "Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları:3", Hacı Yayinevi, Ankara 1985, s.40.

³ Renda Günsel; a.g.m., s.41.

⁴ Parviz Nemati; The Splendour of Antique Rugs and Tapestries, United Kingdom 2001, s.325.

⁵ Elizabeth, Floret – Martine, Mathias; "The Carpets of France", Great Carpets of the World, USA 1996, s.229

toplu para almaya hak kazanmışlardır. Bu şekilde bir süre sonra Savonnerie Halıları belli bir kaliteye ulaşmıştır. Savonnerie Fabrikası özellikle Anadolu'dan ithal edilen halılara rakip olabilmek ve bu halıların ithalatını azaltabilmek amacıyla kurulmuştur. Du Pont ve Lourdet kurdukları atölye için "Türk ve Levant Halıları Kraliyet İmalathanesi" adı benimsemişlerdir. Başlangıçta Anadolu ve Doğu halılarına duyulan hayranlık nedeniyle atölyede bu halıların taklitleri üretilmiştir.⁶ Pierre Du Pont dokuma ile ilgili bilgilerini, IX. Charles'ın sarayındaki Müslüman dokuyucular arasında bir çocuk olarak bulunduğu dönemlerde kazanmıştır. Du Pont, 1604'te yazdığı "La Stomatourgie" adlı çalışmasını Kral IV. Henry'e sunmuş, bu çalışmadan oldukça etkilenen kral, ona saray dokumacısı ünvanını vermiştir Du Pont bu ünvanı alan

ilk kişidir.⁷ Louvre' da Du Pont adına tezgâhlar kurulmuştur. 1624 yılına⁸ gelindiğinde atölyenin tezgâh sayısı çok arttığından ve ortaklar arasında bazı anlaşmazlıklar çıktığı için Du Pont ve Lourdet bir anlaşma yaparak tezgâhları ikiye bölme kararı almışlardır. Lourdet kendi payına düşen tezgâhlarla küçük fakat fonksiyonel bir atölyeyi Savonnerie'de kurmuştur.⁹ Bu anlaşmazlığı fırsat bilen bir grup çalışan İngiltere'ye giderek orada halı üretimine başlamış ve üretilen bu halıları Fransa'ya ihraç etmişlerdir.¹⁰ Du Pont ve Lourdet, ürünlerini ve özellikle de biri Louvre diğeri Savonnerie' de olan iki atölyesini koruyabilmek için kraldan Paris'e, Doğu'da ya da bir başka yabancı ülkede üretilmiş hiçbir doğu halısının ithal edilmemesi konusunda bir garanti istemişler ve bunu da almışlardır. Sözleşmeye koyulan bir başka

Fotoğraf:1 Louis Du Pont atölyesinde üretilmiş Savonnerie baltısı Louvre Müzesi-Paris, Env. No:OA7932
(http://cartelen.louvre.fr/cartelen/visite?srv=car_not_frame&idNotice)

6 Elvan Arıncaç, "Anadolu Halılarının İngiliz ve Fransız Halıçılığın Etkisi", 7. Uluslararası Türk Halk Kültürü Kongresi, 27 Haziran-1 Temmuz 2006, Gaziantep
7 Du Pont bu ünvanı alan ilk kişidir. Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan, Rugs and Carpets of Europe and the Western World, Chilton Book Company, (yayın tarihi yoktur), s.49
8 Elizabeth Floret - Martine Mathias, a.g.m., 231S. künyeli kaynaқта bu tarih 1626 olarak verilmiştir.
9 Jeanne G Weeks.- Donald Treganowan ; a.g.e.s 49
10 Ian Bennett; Rugs and Carpets of the World. Greenwich Edition, London 2004, s.281

maddeye uygun olarak Fransız dokuyucuların yün ve boyalarla araştırmak üzere yabancı ülkelere seyahat etmesine de izin verilmiştir.¹¹

Kral XIII. Louis (1601–1643), 1627 yılında iki ortağa altın, 18 yıl süre ile gümüş, ipek ve yünden her çeşit halı, döşemelik kumaş üretme ayrıcalığı tanımıştır. Ayrıca 23 Ocak 1631 yılında da "Türk Halıları" (*Tapis de Turquie*) atölyesini kraliyet izni ile resmileştirmiştir. XIII. Louis Halıları adıyla bilinen ilk Fransız halıları doğu halıları ile sadece teknik olarak değil üslup olarak da benzerlik göstermektedir. Bu halıların desenlerinde İran halılarının etkisi oldukça belirgindir. XIII. Louis, 1610–1643 yılları arasında hüküm sürmüş olsa da 17. yüzyılda dokunan halılar onun ismiyle anılmıştır. İlk örnekler işleme tekniği kullanılarak kumaş üzerine yapılmış olup, düğümlü halılar ancak 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dokunmaya başlanmıştır. O döneme ait işleme tekniği ile yapılan örneklerden günümüze sadece iki tanesi gelebilmiştir. Günümüzde Louvre Müzesi koleksiyonunda bu örneklerden biri yer almaktadır. Bu örneklerin desenlerinin kaynağı tam olarak bilinmesi de Georges Baussonet ve Androuet Du Cerceau adlı tasarımcıların Doğu halılarının desenlerinin etkisinde kalarak koleksiyon hazırladıkları bilinmektedir.¹² Savonnerie'in ürettiği ürünler kuruluşundan itibaren koleksiyonerler tarafından büyük kabul görmüş, halıların yanı sıra sandalye ve koltuk döşemelerinde kullanılan çeşitli dokumalar, dekoratif dokuma panolar ve diplomatik hediye olarak verilen bazı ürünler de burada dokunmuştur.¹³

1640 yılında Du Pont'un ölümünden sonra Louvre'da bulunan tezgâhlar oğlu Louis'e kalmıştır. 1650'li yıllarda Savonnerie ürünleri o kadar ülenmiştir ki "Türk tarzı halılar" deyimi yerine "Fransız tarzı halılar" deyimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum Fransa'da üretilen halıların desenlerinde artık Türk ve diğer doğu halılarının etkisinin görülmediği anlamına gelebilir.¹⁴ (Fotoğraf:1).

XIV. Louis döneminde (1643–1715) inşa edilen binaların iç ve dış süslemesinin büyük bir uyum içerisinde olmasına özen gösterilmiş, bu binalar için çeşitli ipek kumaşlar, tapestryler ve halılar üretilmiştir.¹⁵ Jean Baptiste Colbert¹⁶ in maliye bakanlığı ve XIV. Louis'in başkanlığı döneminde kralın etrafını çevreleyen tüm yapı ve süsleme unsurlarının (mobilya vb.) tasarımında kralı,

kraliyeti ve ülkeyi yüceltme amacı ön plânda tutulmuştur. Colbert, daha gösterişli ipek dokumalar, halı ve tapestrylerin üretimi için yetenekli dokuyucu yetiştirmek ve çalıştırabilmek amacıyla kumaş, halı ve tapestry merkezlerinin geliştirilmesini desteklemiştir. Sarayda kullanılmak üzere hem tapestry bembem de halıya uyarlanabilecek desen yapabilen tasarımcı bulmak amacıyla Flander'a gitmiştir. Bulduğu tasarımcıları Fransa'ya getirerek dokuyucu ve çıraklara yün boyama yöntemlerini ve halı tasarımı yapmayı öğretmek ile görevlendirmiştir.¹⁷ O dönemde sarayın en önemli tasarımcılarından biri Louvre'da Apollo odasındaki tavan fresklerini de yapan¹⁸ Charles Le Brun Charles Lebrun, 1619-1690 tarihleri arasında yaşamış ressam ve tasarımcıdır. Güzel Sanatlar Akademisi Yöneticisi ve kralın baş ressamı olan¹⁸ Charles Le Brun, Fransa Maliye Bakanı Jean Baptiste Colbert ile beraber Roma'da Fransa Kraliyet Akademisi kurmuştur. Le Brun sarayın halı, kapı kolu, seramik ve benzeri tüm iç dekorasyonu ve tüm kraliyet saraylarının döşenmesi ile ilgilenmiştir (Fotoğraf 2). 1662 yılında tapestry atölyelerinin başına getirilmiş, XIV. Louis'in zaferlerini ve başarılarını belgeleyen tapestrylerin üretimine hız vermiştir.¹⁹

Colbert, 1663 yılında Simon Lourdet ve oğlu Philippe'e Savonnerie atölyesinde yeni bir yapılanmaya gidileceğini bildirmiştir. Bu durumda atölyenin yönetim işleri artık onların sorumluluğunda çıkmış, Lourdet ve oğlu sadece çırakların eğitimi ve atölyenin işleyişinden sorumlu olmuşlardır. Atölyenin işleyişi XIV. Louis'in hükümdarlığının sonuna kadar bu şekilde devam etmiştir.²⁰

1666 (1667?)'da Simon Lourdet'nin ölümünden sonra envanter defterine yazılan mal kayıtları Savonnerie'nin üretimi hakkında oldukça detaylı bilgiler vermektedir.²¹ Bu kayıtlarda yer alan bilgilerin bir kısmı aşağıdaki gibidir:

Türk tarzı dokunmuş 18 tapestry sandalye arkılığı, tanesi 7 livre (1 livre=20 sous), toplam değeri 126 livre. . .

Türk tarzı dokunmuş 3 tapestry sandalye oturma yeri ve 4 sandalye arkılığı, toplam değeri 100 livre. . .

Türk tarzı dokunmuş 10 taban halısı yaklaşık olarak toplam 292 aune²² kare (413,5 m²) ve tezgâh üzerinde 3 adet halı aynı tarzda dokunmuş, toplamı 127 aune kare

11 Jeanne G Weeks - Donald Treganowan; a.g.e. s.49

12 Elizabeth Floret - Martine Mathias; a.g.m. s.229 .

13 Elizabeth Floret - Martine Mathias; a.g.m. s.246

14 Ian Bennett; a.g.e. s.281-283

15 Jeanne G Weeks- Donald Treganowan; a.g.e., s.41.

16 Jean Baptiste Colbert/Jean Baptiste Colbert, 1619-1683 arasında yaşamış Fransız siyaset adamıdır. Bir kumaş tüccarının oğlu olan Colbert, başbakan durumundaki Kardinal Mazarin'in hizmetine girerek, 1654'te Kraliçenin katibi olmuş daha sonra da XIV. Louis' nin Maliye Bakanlığı'na getirilmiştir Fransa'da sanayi ve ticaretin gelişmesine önemli katkılar yapan Colbert, dokuma fabrikaları kurmuş, vergi işlerini düzene sokmuş, sigortacılıkla ilgili idareler oluşturmuş ve yasalar çıkarmıştır. Böylece burjuva sınıfının yükselmesi ve kumansallaşmasında önemli rol oynamıştır. Özellikle vergi uygulamalarıyla halkın tepkisini çekmiştir Colbert zamanında merkantilizm: Fransız devletinin bir resmi politikası haline gelmiş ve bu yüzden Fransız merkantilizmi "Colbertizm" olarak adlandırılmıştır. Colbertizm döneminde sanayi çeşitli şekillerde desteklenmiş ve gümrük vergileriyle korunmuştur. Fransa içerisindeki eyaletler arası gümrük vergileri kaldırılmış, tek bir Fransız Gümrük Tarifesi getirilmiştir. Her şeyin devlet gözetiminde olduğu bu sistemde, Fransız sanayinin dışı olan bağımlılığı azaltmak için mümkün olan tüm tedbirler alınmıştır.

17 Jeanne G Weeks -Treganowan, Donald; a.g.e., s.41.

18 Charles Le Brun, Fransa Maliye Bakanı Jean Baptiste Colbert ile beraber Roma'da Fransa Kraliyet Akademisi kurmuştur

http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Le_Brun

19 Eccebaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt:2, İstanbul 1997,1100-1101 s., "Yapı Endüstri Merkezi Yayınları".

20 Ian Bennett; a.g.e. , s.281-283

21 Elizabeth Floret. - Martine Mathias; a.g.m. s.230 .

22 Aune : Kumaş ve halılarda kullanılan Fransız ölçü birimi, 1aune=1 19 m

Fotoğraf 2: Charles Le Brun tasarımı Savonnerie halısı Louvre Müzesi-Paris, Env. No.OA5034
(http://cartelen.louvre.fr/cartelen/visite?srv=car_not_frame&idNotice)

(179.8 m²) Türk tarzı dokunmuş 3 taban halısı yaklaşık olarak toplam 27 aune kare (38.23 m²), aune karesi 60 livre'den toplam 1620 livres²³ Lourdet' in ölümünden sonra genç Du Pont, tezgâhlarını kimsesizler yurduna taşımış, Madam Lourdet ile bir ortaklık kurmuştur.²⁴

1661 yılında henüz bir çocuk olan kral XIV. Louis için büyük bir halı hazırlatan Madam Lourdet, Kral ülkeyi tek başına yönetmeye başladığında Louvre' da bulunan Grand Galeri için 93 (90 ?) adet Türk tarzı halı (bu halılar birbiri peşi sıra konarak 442 m uzunluğundaki galerinin

tabanını kaplamıştır) üretmekle görevlendirilmiştir. Bu halılar 1684 yılında tamamlanmış ve karşılığında Madam Lourdet yarım milyon dolar almıştır (Fotoğraf: 3). Halılar oldukça büyük boyutlu olup bir tanesi yaklaşık olarak 5x9 m. ebatlarındadır.²⁵

1688 yılında da Siyam (bugünkü Endonezya) kralı, 90 bin dolar karşılığı iki adet büyük boyutlu halı ve aynı yıl Papa, Fontaineblau' daki ikametgâhı için Savonnerie'ye halı siparişi vermiştir.²⁶

XIV. Louis' nin Versailles Sarayı'na taşınması ile Louvre'daki Grand Galeri 1697 yılında çeşitli plân ve

Fotoğraf 3 Grand Galeri için dokunmuş Savonnerie halısı, Louvre Müzesi-Paris, Env. No:OA5432bisA ()

23 Elizabeth Floret - Martine Mathias; a.g.m. . s.230-235

24 Jeanne G Weeks - Donald Treganowan; a.g.e., s.50

25 Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan; a.g.e., s.50; Elizabeth Floret -Martine Mathias; a.g.e. , s.238

26 Jeanne G.Weeks- Donald Treganowan; a.g.e. . s.50 .

haritaların yer aldığı bir müzeye dönüştürülmüştür. Burada bulunan halılar da sadece özel günlerde kullanılmak üzere kaldırılmıştır. Fransız Devrimi'ne kadar halıların saklanması ve serilmesi bu şekilde devam etmiştir. Ancak Devrim sırasında halıların birçoğu yok edilmiştir.²⁷

XIV. Louis, kızı Madam Maintenon'un etkisinde kalarak 1685 yılında Nantes Fermanı'nı²⁸ yürürlükten kaldırmıştır. O dönemde birçok zanaatkar ve usta ülkeyi terk etmeye zorlanmıştır. Bunların bir grubu Flander'daki dokuma merkezlerine bir grubu Amerika ve Hollanda'ya, tahminlere göre yaklaşık 60.000 kadar kişi de İngiltere'ye gitmiştir.²⁹

XV. Louis'in hükümdarlığının (1723–1774) ilk döneminde ekonomik istikrar sağlanmış, aynı zamanda milliyetçilik akımının etkisiyle farklı kültürler için desenler göz ardı edilerek, üretilen ürünlerin tamamıyla Fransız tarzı olmasına özen gösterilmiştir. XV. Louis, Louvre ve Versailles'da bulunan büyük odaların bölerek daha küçük odalara haline dönüştürülmesini emretmiştir. Bu değişim sırasında Savonnerie'de bulunan tüm tezgâhlar sarayın ihtiyacını

karşlamak üzere çalıştırılmıştır ve bu durum XVI. Louis (1774–1793) döneminde de sürmüştür.³⁰

XVI. Louis Döneminde, tekstil desenleri özellikle Aubusson ve Savonnerie halıları Boucher, Geruze ve Fragonard'ın resimlerinden etkilenecek yapılmıştır. Çiçek motiflerinin yanı sıra bahçe el aletleri, şapkalar, uçan kurdeleler ile bağlanmış çiçek buketleri halıların zeminlerinde sıklıkla kullanılmıştır (Fotoğraf:4). Deniz kabukları, klasik kıvrımlar ve akantüs yaprakları bordürlerde ve halının köşelerinde dikkati çekmektedir.³¹ Ancak Fransız İhtilali ile birlikte halı üreticileri ekonomik açıdan oldukça zor bir döneme girmişlerdir. Hatta Savonnerie bir dönem kapanmıştır. Aubusson'daki üreticiler ise halıları lüks tüketim eşyası olarak gördüklerinden devletin halı üretimini yasaklayacağını düşünerek perdelik kumaş üretebilmek için izin istemişlerdir. Ayrıca Bordeaux, Lyons, Lille ve Paris'te bulunan halı mağazaları kapanmış, Almanya, İspanya, Hollanda, İngiltere, Rusya ve Amerika'ya yapılan ihracat durmuştur.³²

1740'lı yılların başına kadar Savonnerie Fransa'da

Fotoğraf:4 Savonnerie halısı, 1780-1785 Louvre Müzesi-Paris, Env. No:0A10283 (http://cartelen.louvre.fr/cartelen/visite?srv=car_not_frame&idNotice)

27 Elizabeth Floret - Martine Mathias; a.g.m. , s.238

28 13 Nisan 1598'de IV. Henry tarafından ilân edilen, Fransa'da Protestanların Katoliklerle beraber barış içinde yaşamalarını öngören ve Protestanlara inanışlarını serbestçe uygulama izni veren fermandır. 1685'te XIV. Louis tarafından geri alınmıştır. Tapınakların yıkılması ve şiddetli askeri baskılar. Protestanların çoğunu sürgüne gitmeye zorlanış veya silâhlı isyana sürüklenmiştir.

http://www.bilgiler.com/makale/tarih/genel/louis_xiv_odev.html

29 Elizabeth Floret - Martine Mathias; a.g.m. , s.242

30 Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan; a.g.e. , s.50

31 Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan; a.g.e. , s.45.

32 Elizabeth Floret - Martine Mathias; a.g.m. , s.253.

halı üretimi yapan tek yer olma özelliğini korurken, bu tarihten sonra daha önceleri tapestry üretimi yapan Aubusson da halı üretimine başlamıştır. İki işletmede Türk tarzı düğümlü halılar dokunmuştur. Savonnerie tek bir atölye olmasına rağmen Aubusson Kraliyet Atölyesi tek bir atölye olmayıp, tüm kente yayılmış, kimi eve kimi küçük atölyelerde üretim yapan bir atölyeler ağından oluşmuştur.³³

1789' da Fransız İhtilali sırasında dokuma merkezlerdeki tezgâhlar ve desenler yok edildiğinden buralarda üretim tamamen durmuştur. 1804 yılında Napolyon'un imparator olması ile birlikte şato ve sarayların tekrar dekore edilmesine karar verilmiş ve atölyelerin üretimi yeniden başlamıştır. Napolyon³⁴ döneminde halı ve ipeki kumaşlarda özellikle kalkan, miğfer, kılıç, alevli meşaleler gibi savaş symbolize eden motifler kullanılmıştır³⁵ (Fotoğraf:5). 1825 yılında, Savonnerie fabrikasının tezgâhları Paris' te tapestry dokuma ve yün boyama merkezi olan Manufacture Nationale de Gobelins'e taşınmıştır. El halıcılığındaki canlanma kısa bir dönem sürmüştü ve İngiltere'den Wilton makine halı tezgâhlarının Fransa' ya gelmesiyle Aubusson ve Beauvais' deki dokuma atölyelerinde değişim başlamıştır.³⁶

19.Yüzyıl ortalarında Fransa' da oluşan zengin orta sınıf için halı veya tapestrylerin elde dokunmuş olması

özelliği önemini yitirdiğinden el dokuma ürünlerin makinede yapılmış kopyaları rağbet görmeye başlamıştır. Bu dönemde ayrıca işleme tekniği ile yapılan yer yaygıları tekrar önem kazanmıştır. Söz konusu dönemde üretilen ürünleri tek bir stille sınırlandırmak mümkün olmayıp Fransa' da daha çok bir stil karmaşasından söz etmek mümkündür. Bunun sonucu olarak da 20. yüzyılın başlarında geleneksel dokuma yapan merkezler neredeyse üretimlerini durdurma noktasına gelmişlerdir. 1890' larda tüm Avrupa' da Art Nouveau stili yaygınlaşmıştır. Makine üretimine reaksiyon olarak doğan Art Nouveau hareketini İngiltere' de de Arts and Crafts hareketi izlemiştir.³⁷

1920' lerde Aubusson ve Gobelins(önceden Savonnerie)' de el dokumacılığını tekrar canlandırmak için girişimlerde bulunulmuştur. Jean Lurçat başkanlığında Gromaire, Dufy ve Matisse gibi bir grup sanatçı bu oluşumun içinde yer almıştır. Günümüzde de bu merkezlerde üretim devam etmektedir.³⁸

Sonuç olarak Anadolu halıları Fransız halıcılığının doğuşuna etki ettikleri gibi bir dönem bu ülkede üretilen halıların motif ve desenlerinde de belirleyici olmuşlardır. Fransızlar bir süre sonra kendi stillerinde el halısı üretmiş olsalar da halılarında Türk düğümü kullanmaktan vazgeçmemişlerdir.

Fotoğraf-5 Savonnerie halısı, 1809–1811, 1. Napolyon'un Tuileries Sarayı'ndaki odasından Louvre Müzesi'ne getirilmiştir. Env. No OA10285, http://cartelen.louvre.fr/cartelen/visite?srv=car_not_frame&idNotice

33 Elizabeth Floret - Martine Mathias, a.g.m., s.252

34 Napolyon Bonapart (-), 'nin generali, 'den 'e kaçır Fransa Konsülü olarak Fransa Cumhuriyeti'nin ilk başkanı, sonrasında da ile arasında Napolyon I adını alarak Fransa İmparatoru ve İtalya Kralı olmuştur. http://tr.wikipedia.org/wiki/Napolyon_Bonapart

Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan; a.g.e., s.46

35 Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan. a.g.e., s.46

36 Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan; a.g.e., s.50

37 Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan. a.g.e., s.47

38 Jeanne G.Weeks - Donald Treganowan. a.g.e., s.48

KAYNAKÇA

- BENNETT, Ian – FRANCES, Michael; "The Buccleuch European Carpets and Others in Oriental Style", Halı, Issue:66, Vol:14, No:6, December 1992, 95.-107s.
- BENNETT, Ian; Rugs and Carpets of the World, Greenwich Edition, London 2004, 352 S.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt:2, İstanbul 1997, s. 1100-1101, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- FLORET, Elizabeth – MATHIAS, Martine; "The Carpets of France", Great Carpets of the World, USA 1996, 225.-275 s.
- GALEA-BLANC, Clothilde; "The Carpet in Great Britain", Great Carpets of the World, USA 1996, 277.-312 s.
- KALENDER, Erol; "Türk Halı Sanatı Tarihinde Savonnerie ve Aubusson Halılarının Yeri", Arış, Yıl:1, Sayı:3, Aralık 1997, Ankara, 48.-53 s.
- MACK, Rosamond E.; Doğu Malı Batı Sanatı, Çev: Ali Özdamar, İstanbul, 2005, 399 S.
- NEMATİ, Parviz; The Splendour of Antique Rugs and Tapestries, United Kingdom 2001, 325 S.
- RENDA, Günsel; "Avrupa Sanatında Türk Modası", Sanat Üzerine, Ankara 1985, 39.-51 s., "Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları:3"
- SCHOESER, Mary; World Textiles, Thames&Hudson, London 2003, 224 S.
- WEEKS, Jeanne G.-TREGANOWAN, Donald; Rugs and Carpets of Europe and the Western World, Chilton Book Company, (yayın tarihi yoktur)
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Merkantilizm>,
http://tr.wikipedia.org/wiki/Napolyon_Bonapart
http://www.bilgilik.com/makale/ekonomi/ekonomistler/jean_baptiste_colbert_odev.html